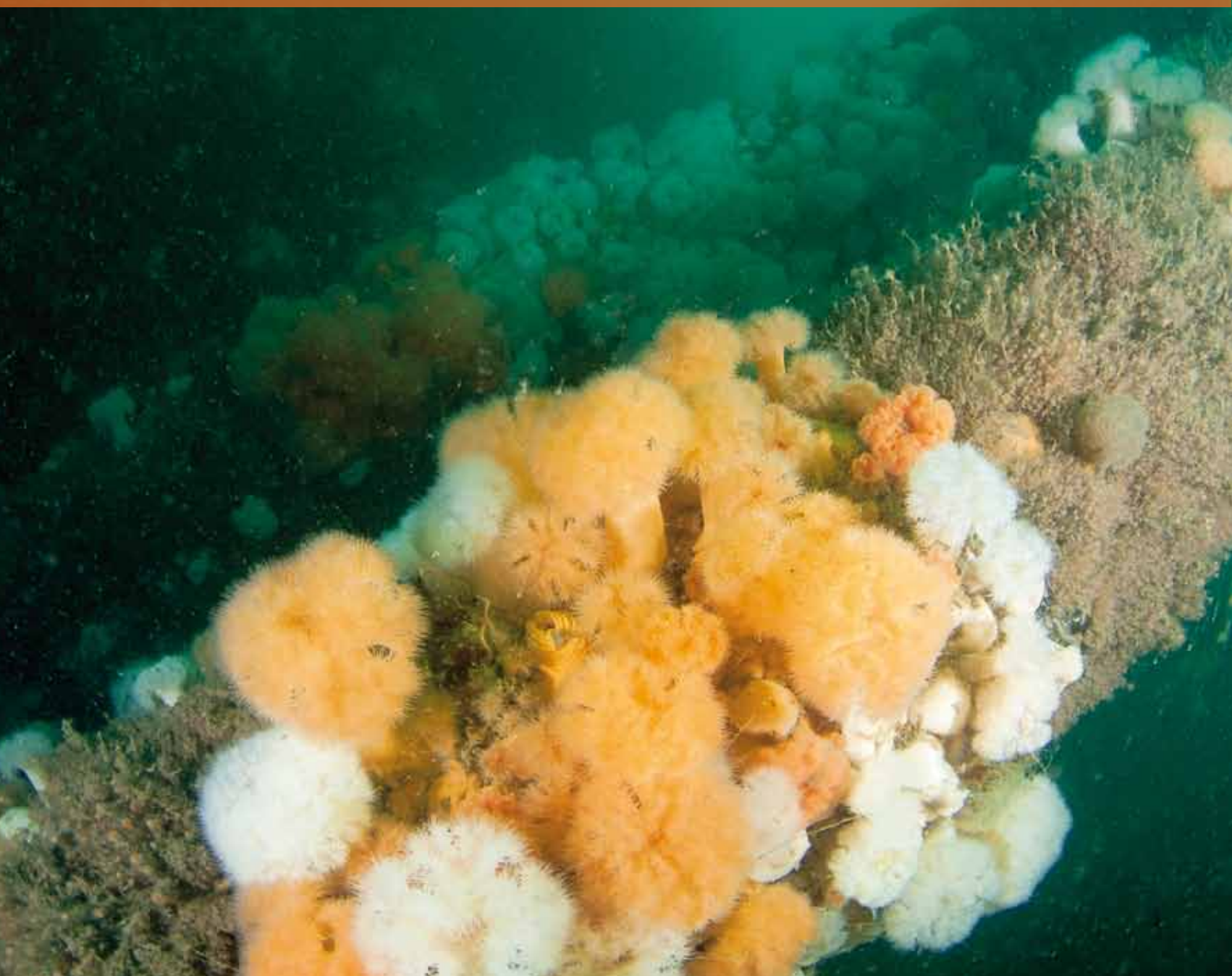

Veel ontdekt, nog lang niet klaar

Expeditie Doggersbank

Duikers reizen veel en weten van alles over het onderwaterleven op verre bestemmingen. Maar hoe zit dit met onze eigen Noordzee? Weten we wel wat er allemaal in de Noordzee leeft en welke rol wrakken vervullen voor de biodiversiteit? Stichting Duik de Noordzee Schoon organiseerde hiervoor een expeditie naar de Doggersbank en de Klaverbank, twee noordelijk gelegen gebieden waar weinig wordt gedoken vanwege de afstanden. Daardoor is er dus weinig over bekend. Aan de expeditie nam een team van vijf biologen, twee fotografen, twee filmers en nog tien ervaren Noordzeeduikers deel en het resultaat is op zijn zachtst gezegd verrassend te noemen.

Tekst & fotografie: Udo van Dongen > udovandongen.com

Na een mislukte poging vorig jaar om in tien dagen de biodiversiteit van de Doggersbank in kaart te brengen, pakten Stichting Duik de Noordzee Schoon het dit jaar meteen goed aan. In de haven van Antwerpen werd een schip gevonden dat onder alle omstandigheden uit kan varen en waarmee duiken met golven tot twee meter nog mogelijk is: de *Cdt. Fourcault*.

Het voormalige opleidingsschip voor toekomstige zeevaarders is door Pim de Rhodes omgebouwd tot onderzoeksschip dat onder zo'n beetje alle condities kan blijven fungeren. De *Cdt. Fourcault* biedt alle faciliteiten die nodig zijn om de expeditie Doggersbank tot een succes te maken zoals drie RIB's, een jetski, recompressietank en zelfs een helikopter. Het mocht en kon gewoon niet misgaan.

De Expeditie Doggersbank duurde negen dagen en had vier doelstellingen:

- de biodiversiteit van de Doggersbank en de Klaverbank onderzoeken;
- het vaststellen van de soortenrijkdom op de Klaverbank;
- het onder de aandacht brengen van de resultaten aan een zo breed mogelijk publiek om zo de besluitvorming over eventuele bescherming te beïnvloeden;
- het direct leefbaar maken van 'hard substraat' ecosystemen zoals wrakken waar achtergebleven 'spooknetten' eindeloos en zinloos door blijven vissen.

Ingepakt

Als we na de eerste nacht aan boord wakker worden, varen we langs de Zeeuwse kust. We zijn onderweg naar de drie kruisers, een drietal Engelse slagschepen dat verging tijdens de Eerste Wereldoorlog. De drie kruisers lagen dicht bij elkaar toen ze door de Duitse onderzeeër U-9 te grazen werden genomen. Nadat het eerste schip werd geraakt, werd een deel van de opvarenden gered en zij stapten over op het tweede schip, maar helaas bleek dat ook niet veilig, binnen een uur zonk ook dit schip. Wederom wist een deel van de bemanning te ontkomen en zij gingen aan boord van de derde kruiser, maar helaas bood ook

De *Galathea intermedia* werd ontdekt en voortaan rugstreep oprolkreeft genoemd.

Cdt. Fourcault

dit geen soelaas, want binnen het uur vertrok ook dit schip naar de kelder, nadat het door een torpedo van dezelfde U-9 werd geraakt. Het mondd uiteindelijk uit in de grootste zeeramp op de Noordzee ooit: 1400 bemanningsleden verdronken. In de middag gaan we te water en niet veel later beland ik met met mijn buddy op een van de drie wrakken, de *Aboukir*. Er staat een redelijke stroming en gelukkig kan ik wat rusten in de luwte van de opstaande wrakdelen die er liggen. Ik heb geen idee wat de wrakdelen ooit geweest zijn en daar kom ik ook niet achter, omdat zo'n beetje alles wat ik zie, begroeid is met zeeanlijeren. Daarnaast groeien ook

tapijten van tubularia op delen waarvan ik in eerste instantie niet door heb dat het verloren visnetten zijn. En nu het zoekbeeld duidelijk is, valt me op dat over grote delen van het wrak enorme hoeveelheden netten zijn gedrapeerd, die het wrak lijken in te pakken zoals een leger processierupsen een eikenboom inpakt. Een triest gezicht. Na de duik varen we richting IJmuiden en na een kort bezoek van de kustwacht zetten we koers richting de Doggersbank en de Klaverbank. Morgenochtend gaan we duiken op de *Koningin Regentes*, een raderboot die haar rustplaats vond ergens begin vorige eeuw precies tussen Engeland en Nederland.

Bouwwerken

De volgende ochtend worden we wakker met een zonnetje en een betrekkelijk rustige zee: geweldige condities om te duiken op het geplande wrak. De *Koningin Regentes* ligt op een diepte van zo'n 28 meter en we duiken EAN 32, waardoor ik volop mogelijkheden heb om langdurig mooie foto's te maken. De condities zijn ronduit fenomenaal te noemen: het zicht is tien tot vijftien meter en de zon schijnt rijkelijk wanneer we afdalen langs de ankerlijn. Eenmaal beneden lopen er twee reellijnen die door het eerste buddypaar zijn uitgezet: één recht vooruit en één naar rechts. We

dodemansduim: zo mooi kan het leven in de Noordzee zijn.

Storm op komst

In de middag wijzigen de plannen; de duik op een onderzeeër wordt verruild met een duik op gezonken coaster, de *Alpha H*. Tegen de tijd dat het anker op het wrak landt, zitten we inmiddels ruim na de kentering en de stroming is goed te voelen. Inmiddels is ook het weer omgeslagen en krijgen we naast golven en wind regelmatig een bui over ons heen. Eenmaal onder water trekken we de diepte in en naarmate we dieper komen, wordt het steeds donkerder en

's Ochtends aan het ontbijt wordt besloten dat we koers zetten richting de Doggersbank waar we aan het eind van de middag hopen aan te komen. We willen aan het eind van de middag kunnen duiken bij de *Ocean Prince*, een gezonken booreiland dat op de Doggersbank net over de Engelse grens ligt. Tegen een uur of vier komen we aan en inmiddels is de lucht al enigszins opgeklaard. De wind lijkt ook wat verminderd en de bokkige korte golven lijken plaats te hebben gemaakt voor een lange zeedeining: wel hoger, maar veel relaxter om in en uit het water getakeld te worden.

Nieuwe vondst

Eenmaal afgedaald langs de ankerlijn komen we beneden aan bij een monstreuze constructie, met volop overhangen, doorkijkjes, doorzwemmogelijkheden en buizenconstructies. Grote hoeveelheden zeedahlia's, dodemansduim en anjelieren bevolken het platform en daartussenin leven nog allerlei andere prachtige zeedieren. 's Avonds maken we een tweede duik op het boorplatform en daarna zetten we koers richting een wrak dat in het Nederlands deel van de Doggersbank ligt: de *Jeanette Kristiana*. Er is maar

weinig bekend over dit houten viskottertje. Behalve dan dat het van Deense makelij is, dat ver noordelijk op het witte zand van de Doggersbank ligt. Als we de volgende dag te water gaan, komen we al snel tot de conclusie dat het wellicht een beter idee was geweest als we met minder mensen tegelijk op dit wrakje zouden duiken. Het scheepje is maximaal een meter of dertig lang. Gelukkig blijkt er voldoende werk voor iedereen, want grote delen zijn bedolven onder netten met daarin verstrikte dieren. Het scheepje ligt prachtig op zijn kant in een witte woestijn van zand en

Nieuwe soorten

In totaal werden elf soorten voor het eerst in Nederland gespot en benoemd:

- Belletje – *Neoturris pileata*
- Rugstreep oprolkreeft – *Galathea intermedia*
- Pelikaansvoet – *Aphorrhais pespelecani*
- Stiefelslak – *Simnia patula*
- Breedkop harlekijnslak – *Polycera faeroensis*
- Harige heremietkreeft – *Pagurus cuanensis*
- Bonte galathea – *Galathea strigosa*
- Slanke noordhoren – *Colus gracilis*
- Kommavlek kroonslak – *Doto koenneckeri*
- Driekleur knuppelslak – *Eubranchus tricolor*
- Grote tritonia – *Tritonia hombergii*

De *Klaverbank* is zo'n 10.000 jaar geleden gevormd in de laatste echte *ijstijd*

besluiten als eerste rechtsaf te gaan in de hoop bij het wrak aan te komen, maar helaas blijkt dit niets anders dan een scheepsonderdeel te zijn. We keren om en volgen de tweede lijn en na een meter of vijftig blijken we meer geluk te hebben: vier boilers doemen op en daarachter staan de schoepenraden als een kermisattractie fier rechtop in de zeebodem. Indrukwekkende bouwwerken met volop doorkijkjes en leven in de vorm van anjelieren en baksteen-anemonen. We zien nog tal van mooie beesten en zelfs een paar plukken

het zicht steeds slechter. Tot mijn verbazing zie ik het anker niet op een scheepswrak liggen, maar in het zand krabben: we liggen los. Daarnaast heeft mijn buddy ergens een lekkage en we besluiten om op te stijgen. Tijdens onze opstijging komen we de rest van het team tegen die niet veel later dezelfde beslissing neemt en ook omkeert. Dit hoort bij een expeditie en merkwaardig genoeg heeft niemand er de pest in, de stemming is nog altijd prima aan boord. Gedurende de nacht groeien de golven tot hoogtes van drie a vier meter.

Bruinvisschedel

Zeemuis

Netten worden geruimd

De *Simnia patula* is gedoopt tot Stiefelslak, naar expeditieleider Ben Stiefelhagen.

Info

duikdenoordzeeschoon.nl • expeditiedoggersbank.nl
• kustenzee.nl • noordzee.nl •
sportvisserijnederland.nl • fourcault.be.

vanwege het perfecte zicht van een meter of twintig in zijn geheel te overzien. De kleur van het water is zo blauw dat je haast vergeet dat we in Nederland duiken. Het wrak is overdadig begroeid met zeeanellijeren en dodemansduim en mijn buddy vindt nog iets bijzonders: het schedeltje van een bruinvis, die waarschijnlijk verdronken is in een van de spooknetten op het schip. In het ruim zitten nog een stuk of vijf enorme kreeften en een school met flinke kabeljauwen, die normaal boven het wrak hangt.

Aan boord treffen we twee zeer opgetogen zeebiologen aan: ze hebben een cowrie gespot op een dodemansduim, die bij hun weten nog niet eerder in de gehele Noordzee is waargenomen, daarnaast nog twee andere beesten, de zeenaaktslak *Polycera faroensis* en een bijzondere oprolkreeft.

Diepduikende dodemansduim

De Klaverbank is zo'n 10.000 jaar geleden gevormd in de laatste echte ijstijd. Het was oorspronkelijk het afkalvende deel van de gletsjer die de Noordzee heeft gevormd. Zoals alle gletsjers, duwde ook deze een grote hoeveelheid stenen en grind voor zich uit. Dit laatste is alles wat er nu nog van over is. Het vormt een unieke habitat in de Noordzee, die voor de rest grotendeels bestaat uit zandbodem. Terwijl wij op expeditie zijn, voert Greenpeace hier ook actie om de Klaverbank beschermd te krijgen. Zij proberen het gebied in kaart te brengen met een ROV (afstand bestuurbare duikboot met camera), terwijl wij dit doen met een ervaren duikteam. Vandaag gaan we elkaar op zee ontmoeten en krijgen we de gelegenheid om luchtopnamen te maken

met de helikopter van de *Cdt Fourcault*. Maar voordat ik met de heli mee mag, duiken we eerst nog op een relatief ondiep deel van de Klaverbank op zo'n dertig meter diepte. Wanneer we daar aankomen, blijkt dat grind toch stukken fijner te zijn dan verwacht. Hier en daar ligt een kei, allemaal bedekt met dodemansduim. Merkwaardig, aangezien deze koraalsoort meestal ondieper op grote rotsen of wrakken groeit. Voor mij was het alvast een uniek beeld dat ik nog niet eerder zag. Een van de buddy-paren voor ons hadden al een reel uitgezwommen en die volgen we en niet veel later word ik gewezen op de cowrie die een paar dagen geleden voor het eerst werd gespot in de Noordzee! En er worden meerdere gespot.

Media-aandacht

's Middags komen vier actievoerders van Greenpeace bij ons op bezoek. Zij hebben onder hun boot meer hard substraat gezien. Omdat er toch geen

gezonken boorplatform *Interocean II* en waarmee ook het einde van de expeditie in zicht komt.

De laatste duiken op de meer zuidelijk gelegen Noordzeelocaties blijken minder nieuwe soorten voor Nederland op te leveren dan de noordelijke delen. Dat lag ook geheel in de lijn der verwachtingen, omdat van het zuiden nou eenmaal meer bekend was. Maar niet alles wat we vooraf verwachtten, blijkt waar te zijn. Op noordelijk gelegen wrakken werd niet minder vistuig aangetroffen: zelfs in de meest vergelegen gebieden troffen we nog netten met stervende beesten aan en dat had niemand voorzien. De laatste twee dagen van de expeditie hebben we helaas niet zoveel kunnen duiken vanwege een noordwesterstorm met uitschieters tot windkracht tien. En wanneer we op de laatste dag, na de symbolische adoptie van het wrak van de *Adder* voor de kust bij Scheveningen met veel media-

Mijn buddy vindt het **schedeltje** van een bruinvis, die waarschijnlijk verdronken is in een van de spooknetten op het **schip**

wrakken in de buurt liggen op redelijke duikdiepte, duikt de rest van ons team vanmiddag op het grind onder hun boot, de *Sleipner*. 's Avonds varen we vanaf de Klaverbank richting het

aandacht de haven van Scheveningen binnenvaren, kijken wij voldaan terug op een geslaagde expeditie die de Nederlandse faunasoortenlijst elf nieuwe soorten heeft opgeleverd. □

Netten op de Jeanette K

Platvis

Filmen op de Klaverbank

Een volledig uitgerust schip is het halve werk.